

GOGA

Pia Prezelj

**Bili smo trije**

Prvi del

Vstopila je in počakala, da se ji oči privadijo na mrak.

Zunaj se je bleščalo belo, se mokro in slano v pršu lepilo na vse, kar se ni moglo umakniti, na ograje in obročje, ki so rezali v belino, rezali z opozorilom, da je vidljivost dobra, morje mirno in vetrovi resda šibki, a stopili so na krov in postali potniki, ti pa tu in tam spodrsnejo in skočijo in omahnejo. Za nič osebnega ne gre; takšna je njihova narava.

Sedla je za eno od miz, na usnjeno klop, ki jo je sonce prelamljalo na pol, si del prilaščalo in del prepuščalo, kot bi bilo določeno, natančno odmerjeno in dano, toliko zanj, toliko tokrat, ker se popotnice ne pušča v stiski. V posodici, prilepljeni na sredino mize, da ne bi podrsavala, je spet našla sprijet sladkor, prav kakor pred mesecem. Tla trajekta je še vedno prekrivala modrikasta preproga z vzorcem, ki je spominjal na valovanje, da te, kadar pogled umakneš z okna, opomni, kje si in kakšna pravila tu veljajo.

*Kadite le na označenih mestih.*

*Ne tecite, saj so površine lahko spolzke.*

*V primeru slabosti se obrnite na posadko.*

*Otroci morajo biti ves čas pod nadzorom odraslih.*

Natisnjena na liste, so bila polepljena po stebrih, ki so razmejevali klopi, po vitrini kotnega bara in po obeh straneh straniščnih vrat. Tu in tam so se pojavila na ekranu, ki se je sredi prostora spuščal s stropa, sicer pa oznanjal,

da bo med oseko mogoče videti tjujnje, ki se zadržujejo v plitvinah, navadne in sive, v tem času jih je na pretek. Hranjenje je strogo prepovedano, priporočena razdalja je vsaj tristo metrov, zlasti če imajo ob sebi mladiče.

Z ramen si je potegnila najprej torbo z opremo in nato še nahrbtnik, si odpela bundo, snela kapo. Še pred hipom jo je zeblo, zdaj pa so jo prsti skeleli od toplote, in bolj ko je pihala in sedala nanje, huje je postajalo. Otoka se je spominjala milejšega, toplejšega, spominjala se je večerov, ki sta jih preživela na sipinah, s steklenicami piva, zaritimi med pesek in travo, sipinskim ovesom, je rekel, preprečuje erozijo, in spominjala se je, da je čutila zaletavanje vetra, ne pa mraza, ki ga je nosil. Strah? Pričakovanje? Oboje.

Tu in tam se je za njima premaknil zajec, je vedela, prebrala na spletni strani hotela, ki ji ga je priporočil.

Počrneli pod ji je škripal pod nogami. Stene so okrasto žarele, ponekod razpokane, z lesenimi paneli, na katere so bile ob mizah vrezane inicialke.

Dobrodošli, je rekel moški za lesenim hotelskim barom, ki je stal nasproti vhoda. Pred njim prazne skodelice, zamazane z izpito kavo, za njim kanja, nepremična.

Vam lahko kako pomagam?

Rezervirano imam sobo, do konca tedna, tisto z banjo.

Ko je klicala, so ji na izbiro ponudili sobo s tuš kabino ali banjo, *Če bi se radi sproščali*. Morda pa res, je pomislila, morda bi mi to dobro delo. Ko je prekinila, se je spomnila, da bo vsakič, ko se bo želela umiti, morala čepeti, klečati, sedeti postrani, morala loviti milo, ki bo plesalo po

stranicah, morala brisati vse naokoli, kajti seveda bo voda kljub klečanju povsod.

No, kar naprej, izvolite, je rekel in izpod blagajne potegnil zvežčič.

Mi zaupate ime?

Olga, je rekla, on pa je nekaj prečrtal, si nekaj zapisal, nato pa izginil za vogalom.

Nekaj časa je stala pred barom, se prestopala z desne na levo, gledala v ptico in čakala na polet, na razpon kril, na veličino, ona pa ji je vračala pogled, kot bi hotela reči *Zdaj bo, zdaj bo, samo še malo, čisto malo, še trenutek in* – in nič. Ujeta v skoraj, v tistem vmes, bdeča nad njimi, ki nikdar ne bodo vedeli, kako je čutiti vzdig in zamah, čutiti sunek spuščanja; in kako je to izgubiti.

Olga je stopila do bližnjega okna. Theo ji je otok opisal že ničkolikokrat, ji poslal fotografije, na ducate in ducate, fotografije s te in one plaže, izza te in one mize, dokaze zadovoljstva, dokaze, da je bilo vredno. Poznala je vse te podobe, zgodbe, ki sta si jih izmenjala, kot bi šlo za obdarovanje, a ko je stala tam za tistim oknom, se ni tej prostranosti čutila nič bliže kot poprej.

Oprostite, takole, je zaslišala za hrbtom. Moški se je vrnil s šopom brošur in zemljevidom.

Poglejte, tule smo mi, vidite, tule, kjer je pikica, tamle čez je trgovina, odprti so samo do štirih, malo naprej imate ocvrte ribe in krompirček, če greste po tej poti tu, ste pa v pol ure pri obali. Ključ najdete v vratih, soba 8, drugo nadstropje, je rekel in pomignil gostu, ki je za eno od miz prst usmerjal zdaj v zrak in zdaj v kozarec, lisast od prijemanja.

Res lepo, da ste prišli.

Je prišla? Prišla po kaj? Vprašanje si je v mesecih pred tem zastavljala znova in znova, ga preobračala, razpirala, a bolj ko se je spraševala, kaj naj bi našla na otoku, ležečem tam nekje na severu, celino oddaljenem od nje, huje je postajalo. Toda vedela je, da mora iti. Zase, da, a tudi zanj.

Tisti večer jo je poklical in ji povedal, da je zbolel.

Ne, nič resnega, ne, ne, žal mi je, da je ravno zdaj, ampak čez par dni, ja, seveda, takoj ko bom spet dobro, ja.

Njun prvi skupni dan si je zamišljala nešteto krat, zamišljala med lupljenjem krompirja in zavezovanjem čevljev in košnjo trave, med vsakim hipom vmesnosti, vsako razpoko, vsako režo. Zapolnjevale so jih številne različice dni, sončnih, deževnih, spet sončnih, deževnih, zagledata se v veži hotela, zagledata v kavarni, v trgovini, po naključju, zagledata se in počasi stopita drug k drugemu, ne, ne počasi, morda hitro, morda pa obstojita, nepremična tam nekje med paradižnikom in papriko, obstojita in čakata na razpon kril, na veličino.

Vsako različico je predvidela, si jo zamišljala spet in spet in spet in spet, dokler ni imela občutka, da jo je že živela, že prestala in jo bo zatoorej zgolj ponovila, prestala znova. Vsako, vsako razen te. Nekaj dni, je rekel, dobro; toda kam naj zdaj z vsem tem strahom, vsem tem toplim pričakovanjem?

Noč je preživela z mislijo, da je šlo za znamenje: storila si napako, odidi. Vrne se k življenju, ki si ga poznala, k sebi, kakršna si bila, preden si se tistega dne z levo roko v fiksirju oglasila neznanemu zaporedju števil, čeprav tega ne počneš, nisi zvesta naročnica in ne želiš posebne ponudbe, oglasila sredi dela, čeprav tega ne počneš, kontaminacija, so vam vbili v glavo, *Kontaminacija, kolegica*.

Dober dan, oprostite, sem dobil Olgo?

Ja, pri telefonu, izvolite.

Olga, zdravo, dober dan.

Tišina.

Tu Theo, kličem, ker bi rad ...

Tišina.

Glejte, ravno ste me ujeli sredi nečesa, če gre za neko večjo stvar, bi vas prosila, da me pokličete čez kakšne pol ure, tri četrt.

No, ne vem, če je –

Poslušajte, ne morem zdaj, kdo ste že rekli, da ste?

Theo.

Iz depoja? Pa saj sem rekla, da pridem jutri, sem ravno prejle govorila z –

Ne, kličem, ker bi rad –

Joj, pardon, glejte, vas jaz pokličem, samo da tole dokončam.

Pa saj bi rad samo –

No, dobro, ampak res zelo na hitro.

Tišina. In še malo. In še.

Halo? Halo? A ste še tam?

Ja, no, torej, Theo tu, tvoj brat, polbrat, no, *vaš* polbrat.

Prosim?

Ja, saj vem, da je iznenada, ampak saj sem vam –

Oprostite, ampak jaz nimam brata, edinka sem, verjetno ste se –

Nisem se, nisem se zmotil, saj sem vam tudi že pisal, pa niste nič odgovorili, pa sem rekel, da vas kar –

Olga je prekinila. Kakšni čudaki, si je mislila, le kje najdejo prav njo.

Ko je v dneh zatem številka zvonila še dvakrat, vztrajno, je sedla za računalnik, odprla poštni predal in vtipkala njegovo ime. Bilo je tam; že dober teden.

*nenavadno*

*najina mati*

*priselila*

*poročila*

*rodila mene*

*hotela, da*

*povprašal za*

*če bi hoteli*

*moja številka*

*vaš polbrat*

Strmela je v ekran in beseda se je v njej razraščala kakor okužba, nenadzorovano, hitro, jo grabila, grabila, si jo prillaščala, ud za udom, dokler se ji niso tresle roke, tresle rame.

Kontaminacija, kolegica.

S prsti, še vedno skelečimi od toplote, je segla po žlički, ki je štrlela iz posodice. Če jo je obrnila vstran, ravno dovolj, pod pravim kotom, je v njej zagledala odblesk bele, nato pa jo zarila nazaj v sladkor, poskušala razdrobiti najprej največje in nato še majhne grude. Prešini jo je, da se zrnca vanje ne združujejo zaradi vlage, da se drugo k drugemu nagnetejo, ker si tega pač želijo, ker je bivati v množini lažje in lažje. Traparija, si je rekla, ko je izpustila žličko.

Sklenila je dlani in si jih ponesla nad glavo, se pretegnila najprej v eno in zatem še v drugo stran. Iz nahrbtnika je izbrskala denarnico in vstala, se sprehodila mimo znaka za izhod na palubo. Za vitrino približka bara je našla nekaj čokoladnih rezin in sendvičev, tri rogljičke in dve presti. Dekle, ki je za pultom penilo mleko, je dvignilo pogled in ga nato zopet spustilo, kot bi reklo *Ja, kaj je, a ne vidite, da delam*.

Oprostite, dober dan. Eno kavo bi, če smem, brez sladkorja, kozarec vode?

Vam prinesem, ja, takoj.

Ne, pa saj si lahko sama.

Ne, gospa, vam bom prinesla. Bi še kaj zraven, kaj sladkega?

Ko se je s presušeno presto v roki vračala k mizi, se je spomnila, da je na prav teh razklanih, na rjavo in črno

razpolovljenih klopek pred letom dni sedela skupina moških, za katere se je zdelo, da se vračajo domov. Lahko bi bil kdorkoli od njih, je tedaj pomislila. Kajti tudi on se vsak dan vozi na celino, je rekel, če s predavanji prične ob osmih, je ob šestih že na vodi.

V dneh, ko se je tudi sama prebujala zgodaj, da je bila na tej ali oni obali že pred zoro, pokrita čez glavo, stoječa v temi, je zrla skozi lupo in tam videla lom dneva, v lomu pa njega, z aktovko v roki. Bila je tako podobna njeni, njenim dolgim, tankim prstom, njenim in, zdaj vidi, maminim.

Ko ji je prvikrat poslal njeno fotografijo, je mislila, da gleda sebe, trenutek, ki ga je živela, a se ga ne spomni več. Bile so to njene oči, njena ramena, bi prisegla. O tem, kdo je njena mama, njena *prva*, *prava* mama, se je nehala spraševati razmeroma zgodaj, nehala spraševati, ko je vrtala in vrtala, dokler ji nista rekla *O njej ne veva ničesar, Olga, niti imena ni pustila, nobenih podatkov, nobenih papirjev, ni hotela, da se izve*.

Vse, kar ji je preostalo, je bil spolzek *ni hotela*: ni je hotela obdržati, ni hotela, da se izve, ni hotela, da jo najde. Njena *prva*, *prava* mama. Prenehala bo premišljevati o njej, si je rekla, pa naj vidi, kako je, in uspevalo ji je včasih bolje, včasih slabše, uspevalo jo odrinjati, toda odrinjala je misel, ne pa obraza, ne telesa. Ko ji je poslal njeno fotografijo, je vedela, da je izgubila. To žensko, ki jo je pahnila v svet, bo zdaj primorana spustiti blizu, primorana ji bo odrediti prostor, voljo in celo presojo, ji odrediti vse tisto, česar si ni zaslužila.

Prebudila se je v veter. Slišala ga je zavijati najprej z leve, nato z desne, mu miže poskušala slediti od enega kota sobe do drugega. Prevalila se je na bok in se trudila spet zaspati, a bolj ko je poskušala, glasnejši je postajal. Slišala je vsak njegov premik, slišala, kako se namesto preko skale zapodi naravnost vanjo, kako vzdiga in mrši veje, kako se ustavi, nato zapodi, ustavi, ustavi, nato zapodi.

Vrnila se je na hrbet in se spomnila na igro, ki se jo je šla v otroštvu, v nočeh, ko se je je budnost oklepala kot kroglice, ki jih je po teku čez travnik pulila s hlačnic, ko ji je bilo rečeno *Ugasni luč, boš že zaspala*. Ugasnila je luč in buljila v strop ali pa stiskala veke, močno, močno, da bi zaleglo, a je bilo vse zaman. Nekaterih noči, je pač sčasoma sprejela, ne more prespati, temveč jih lahko le prečaka, in tedaj je ugasnila luč, se pokrila do brade, rekla *Nočko* in počakala, da je potihnilo tuširanje in pomivanje posode. Počakala je, da sta preverila, ali sta ugasnila luči in zaklenila vrata, dvakrat, počakala, da sta se povzpela po stopnicah, z nog zbrcala copate in naposled zlezla v posteljo. Nato se je miže, zgolj v mislih, povzpela s pograda in zakoračila zdaj v ta, zdaj v oni predel hiše, kjer se je razgledala, si izbrala predmet in ga – *Tokrat bom tole* – naselila. V minevanju ur si je zamišljala, kako je biti tisto nekaj, od mila ali metle do kavča ali vilic, kaj vse vidi, ko zabada, ko počiva na jeziku, ko v predalu čaka in čaka.

Zaslišala je korake, ki so odmevali po hodniku, gor in dol, spet gor in dol, in naposled odprla oči. Z levico je zatipala proti nočni omarici. Sranje. Če se ta hip ne obleče in odvleče do jedilnice, bodo od zajtrka ostale zgolj prepotene rezine sira. *Še vedno slabo*, jo je obveščalo sporočilo, ki ji ga je Theo poslal pred uro in pol. *Te pokličem, ko bom bolje*. Ja, tudi prav, si je mislila. Najprej pomembnejše skrbi. Navlekla si je nogavice, da je ni zeblo, ko je v kopalnici iztiskala zobno pasto, si v obraz metala vodo in si lase spenjala v figo, nato pa se oblekla, skušala poiskati ključ, *Prekleta, kam sem ga vtaknila*, in stekla po karu, ki je vodil do stopnišča, dol, še dol, v jedilnico.

V poplavi rjave – les na les na oker stene – so žareli beli prti. Ponekod so jo drobtine, packe, loki spodnjih ustnic na skodelicah za kavo in čaj opominjali, da so tu še drugi, ki so si, prav kakor ona, za nekaj dni kupili možnost, da odložijo to, kar so. Imena tu nimajo teže, so vedeli ti, ki so jih navedli ob prihodu, kot bi jih za kratek čas predali v varstvo. Ni važno, kdo si ali kdo si želiš biti; važna je številka sobe.

Dobro jutro, kar izvolite, ji je s košaro kruha v roki pokimal moški, ki jo je sprejel prejšnje popoldne. Nosil je črno obleko in belo srajco brez gub in ni se mogla spomniti, ali je bil tak že včeraj ali pa so jutra zanj priložnost za svečanost.

Na krožnik si je naložila štručko, pravokotnik masla in dva plastična krogca jagodne marmelade, nato pa vzela novega in napadla še ostanke umešanih jajc in pečenih klobasic.

Na mizi, označeni s številko 8, jo je pričakal pladenj s kovinskim vrčkom, pod katerim sta goreli čajni sveči, ob njem pa v pahljačo zložen bombažen prtček. Sedla je, ga

stresla, si ga vrgla čez noge in se lotila zajtrka. Dekle vilica je zabadala klobasice in si jih nosila v usta. Bila je to otroška igra kratkočassenja, že res, a tudi vaja v pogledu, drugačnem od njenega, vaja, h kateri se je vselej znova vračala, ko so jih leta zatem sedeče v temi predavalnice spraševali, kaj vidijo.

In kaj na tej? Vzemite si čas.

Neko zelenjavo, papriko, so odgovarjali. Zdi se obrnjena na glavo, verjetno jo je –

Dobro, v redu, gremo raje na naslednjo.

Na fotografiji pred njimi so zasijali trije moški, oprti na palice sredi poljske poti, obrnjeni vstran, s klobuki in suknjiči in zloščenimi čevlji. Srednji je dvigal dlan, levi je med ustnicami pripiral cigareto.

To poznam, je rekel fant, sedeč nekaj vrst pred njo.

Ja, kolega, izvolite.

Če se ne motim, so to kmetje na poti na ples.

Ne kmetje, delavci v rudniku železove rude, ampak nisem vprašal tega. Še kdo drug?

Nihče; tišina.

Pobje pripadajo kvečjemu drugi generaciji, ki je na podeželju nosila take obleke. Čez par mesecev so jih vsi trije zamenjali za uniforme, je rekel in se zasukal proti steni. No, morda bo tole lažje.

Klik.

Torej, spet, kaj vidite? Ne sprašujem po imenu, ne sprašujem, kaj je pred vami, sprašujem vas, kaj vidite.

Kar je videla Olga, je bil prazen mestni trg, pred njim pa moška podlaket, iztegnjena, z zapestno uro. Videla ni

lenobne praznine, temveč zakrčenost in nelagodje, pričakovanje vsega tistega, česar nočemo pričakovati, in vedela, da gre za hip, v katerem je čas zgodovine zarezal v čas posameznika; za trenutek, ki je moškega, čigar roka bo za vselej bingljala tam nad tistim trgom, razdelil na prej in potem.

Ko se je vrnila v sobo, je bila postelja spet takšna, kakršno je našla dan prej. Robovi odeje so bili zatlačeni, vzglavnik ne zbit in zbasan v kot, pač pa zglajen in poravnan z levo in desno stranico enako. Pižama, ki jo je v naglici zbrcala s sebe in pustila ležati na tleh, v dveh kupčkih, je zdaj visela čez rob stola, potisnjenega nazaj k mizi. Skrb, kakršno odmerjajo le matere svojim otrokom in sobarice svojim gostom. Na nočni omarici sta jo čakala ključ z lesenim obeskom v obliki boje in kupček brošur, ki jih je sinoči želela prelistati, a jih odvrгла, ko so ji črke začele plesati po sobi.

Vrgla se je na posteljo, majcena skrunitev reda, in pograbila vrhno brošuro. Ženske v dolgih belih oblekah in s spetimi lasmi, sedeče za mizami na pokriti verandi. Za njimi velika okna, zastrta s čipkastimi zavesami, pred njimi pa lesena ograja, na kateri slonijo moški v suknjičih in slamnkih.

*Prvi dan je minil mirno, je brala, z razrešitvijo spora med gospodinjo in prodajalcem rib. Stavba, ki je služila kot sodišče, je pozneje postala še prostor za sprejemanje in razpošiljanje pisem, ves ta čas pa je v njej delovala tudi točilnica. Davčne evidence iz tistega časa razkrivajo, da so v gostišču letno stočili tisoč litrov brinovca.*

Preostalo je preletela, dograjevanje nadstropij, urejanje napeljave, škoda, nastala ob treh ameriških bombah, ki so na otok padle po pomoti, ena od njih ob hotel, *Huje je bila poškodovana le upravnikova žena*, nato pa brošuro odložila na mizo in se ozrla skozi okno. Zavijanje je potihnilo. Če že mora čakati, bo čakala med delom, si je rekla in stopila do torbe, vanjo zbasala še šal in kapo, nato pa si nadela bundo in si obula pohodne čevlje. Zvin gležnja na neki obali pred leti jo je naposled prepričal, da je, čeprav lazi po ravnem, tam prav toliko nezgod kot v krajih, kjer lahko omahneš.

Pot je vodila mimo opečnatih hiš, nekaterih prebarvanih v belo, majhnih in trikotnih, kot bi nekdo postavil šotor in gradil okoli njega. Večina je bila praznih, zaklenjenih, je vide-la, in spomnila se je, kako ji je Theo v enem od klicev omenil, da je bilo otrok na otoku nekoč za pet razredov, potem za tri, zdaj komaj za dva. *Celo moj vrtnar je starejši od mene, vsakič ko zleze na brezo za hišo, začnem pisati osmrtnico.*

Stopala je sprva po tlakovcih, nato po gramozu, mešanem s peskom in zdrobljenimi školjkami, zatem le še po pesku, mehkem, vdirajočem se. Ko se je prebijala čez šope trave in rakitovca, da bi se povzpela nekam više, je zopet začutila veter, ga videla dvigati in raznašati pesek, ki se je vdajal brez upora. V takšnem ni imelo smisla postavljati stativa, vse bi se majalo in treslo, samo trošila bi film. Hotela je preizkusiti karseda dolgo osvetlitev, zabris, pri katerem je meja med zrakom in vodo še komajda vidna, a potrebovala bi zavetrje, ure in ure nepremičnosti, zato je zdaj torbo zgolj odložila na sipine, zakrožila z ramo, na kateri je visela teža, nato pa sedla poleg nje z rokami, uprtimi za hrbet.

Tako je sedela že pred toliko morji, pred toliko morji opazovala, kako se vzpenja in zamira dan, pod njim pa vsa ta temna voda.

Se vam ne zdi, da je tole nekoliko repetitivno?

Profesor je listal med podobami, za katere je porabila vse, za kar je stregla in sprejemala in čistila in čistila. Njena zaključna naloga, njeno večletno delo. Da bi si lahko privoščila obisk vseh obal, ki si jih je izbrala, se je zatekala k strogim ukrepom – oblačila in čevlje je kupovala le, kadar je bilo res nujno, lase si je strigla sama, klavrno, a nosila jih je spete in bilo je vseeno, jedla je dovolj, a malce manj kot običajno, se odpovedala avtu, si kupila kolo. Tega ni čutila kot odrekanje, čeprav je bilo, a vedela je, da to mora. Ko so jo doma spraševali, ali si ne bi mogla izbrati bližjih, morda bolj dostopnih krajev, je odgovarjala *Seveda, seveda bi si jih lahko*.

Tehnično so izpiljene, moram priznati, ji je rekel. Ampak poslušajte, Olga, ne morete oddati petnajstih fotografij enega in istega.

Spodaj naslovi: *Jonsko morje: Santa Cesarea, Egejsko morje: Pelion, Rokavski preliv: klif Weston, Marmarsko morje: Silivri, Norveško morje: Nyksundøya*.

Lahko bi se malo poigravali z barvo, če že hočete imeti povsod pol morja, pol neba, to bi vam dalo nekaj možnosti za –

Namenoma so črno-bele.

No, pojasnite, da slišim.

Gre za to, da –

Gre za to, da v tem ni nobenega razvoja, in če mislite, da vam bo to –